

Leħen is-Socjetà Mużikali
San Lawrenz
Belt Vittoriosa A.D. 1883

#MagħqudinFlimkien

Welcome to BeBirgu!

BeBirgu

BeBirgu is Birgu's newest place to be!
Situated in the completely renovated
SAN LAWRENZ Band Club at the Victory Square.

BeBirgu welcomes you every day of the year
for drinks and great food
served in a European Brasserie setting
with a nice lounge style open air patio.

BeBirgu, San Lawrenz Band Club
Victory Square, Birgu

Tel: 77220077 | E-mail: Ed@bebirgu.com

Olde City Pub
is the Best

Restaurant, Take Away & Pizzeria

Prop. Michael Darmanin

99, St Lawrence Street, Vittoriosa

Tel: 21 663 614

Fava Woodworks Co. Ltd.

KW 17B, Corradino Industrial Estate, Paola

Tel: 2182 7650

Manufacturers of all types of Wooden Mouldings

*Showrooms at the Factory and
80, St. Joseph High Road, Hamrun*

SPECIAL PRICES FOR FURNISHED FLATS OWNERS

**Unlimited Designs...
...Within Your Budget**

Traditional, Classic & Modern Frames

- Swept Frames
- Customised Mirrors
- Prints
- Paintings
- Photos
- Posters
- Canvas / Stretching
- Mount Cutting
- Certificates & Diplomas
- Local & Foreign Artists
- Museum Glass
- Contract Works Undertaken
- Professional & Efficient Service Guaranteed
- Interior Designers Are Welcome

Specialising in Made-To-Measure Framing

Opening Hours:

Monday To Friday From: 7:00am Till 2:00pm

Saturdays By Appointment

www.gemelliframming.com

GEMELLI
FRAMMING

With Over 30
Years Experience

Contact Ray Or
Marianne
On 21 412 124
Or 99 495 263
Email: gemelliframming@gmail.com
1/2 Fl. Fl. 10q - Parcsoft, Mosta

Socjetà Mužikali San Lawrenz

Belt Vittoriosa

Il-Kelma tal-President

Bjorn Callus

Wara li ghaddiet il-Festa li ccelebrajniha bil-mod kif ippermettew l-lawtoritajiet, forsi ikun hawn min intortament jahseb li issa x-xogħol jikkalma, l-attività tonqos, u tal-każin ma jkollhomx x'jghidulna. Il-verità hi li mhux talli ma waqafniex, imma matul dawn l-ahhar xaharejn nazzarda nghid li kienu impenjattivi hafna. Dan għaliex appartix x-xogħol normali ta' manutenzjoni, amministrattiv, twettieq ta' proġetti u lezzjonijiet mužikali, organizzajna wkoll numru ta' *Masterclasses* u Programm Mužikali li semmejnijih, "The Birgu Autumn Concert". Ovvjamento, programm mužikali jirrikjedi ammont kbir ta' kunċerti bi preparazzjoni, speċjalment fid-dawl li mal-bandā ddebuttar numru ta' allievi. Dawn l-attività jieni parti minn proġett bl-isem ta' "Living the Music", iffinanzja mill-iskema VOPS li hi amministrata mill-Malta Council for Voluntary Sector. Il-Masterclasses, li kienu mmirati għall-bandisti tal-post, allievi u l-ghalliema mužikali tas-Socjetà, saru fil-Perkussjoni, fid-Direzzjoni Mužikali, fil-Brass u fil-Woodwind. Kienu fermi interessanti u personali hadi gost hafna nara partecipazzjoni tajba bhala attendenza kif ukoll interazzjoni mat-tutors. Fl-istess waqt, bdew isiru l-kunċerti bi preparazzjoni għall-allievi u l-bandisti tal-post. Għandna nkunu kburin bl-ammont ta' allievi li għandna u bil-kapaċċità mužikali tagħhom, grazzi ghax-xogħol enormi li jagħmlu l-ghalliema mužikali. Dan jawgura tajjeb għall-preżent u l-futur tal-banda tagħha, imma mhux ser nik kuntentaw b'hekk. Anzi, rridu nahdmu halli nattiraw iktar allievi mal-bandā, u fi ftiż żmien iehor ser nkunu qed nahdmu fuq kampanja ohra biex jingħaqdu magħna iktar tfal u żgħażaq. Il-programm ta' nhar is-Sibt 23 t'Ottubru kien wieħed mill-isbah, f'post "ġdid" għall-programmi, fejn sar fi Pjazzetta San Filippu. Il-banda kienet tajba hafna taht id-direzzjoni tas-Surmast tagħha u tista' tgħid li l-attendenza numeruża kienet sodisfatta b'dak li rat u semghet. Tassew il-banda tal-Birgu, il-banda li verament qiegħda hemm għall-iskop originali tagħha. Bhala parti minn dan il-proġett, inxtrat ukoll iktar mužika għall-Arkivju rikk tagħha, kif ukoll žiedet l-strumentatura bhal *Concert Bass Drum, Glockenspiel, Snare Drum* għad-Drumkit kif ukoll sett platti għad-Drumkit.

F'dan il-perjodu tal-ahhar xaharejn tas-sena, is-Socjetà ser tkun ukoll qed torganizza mill-ġdid attivitajiet fis-swali tagħha. L-appell tiegħi hu wieħed: "Għinuna nerġġu naqbdu r-ritmu ta' qabel il-pandemija għaliex dawn l-attività jippermettulna nagħmlu l-ammont kbir ta' xogħol li

qed nagħmlu." Għaldaqstant, niehu gost li nkunu ltqajna fl-ikla ta' Novembru u dik tal-Milied is-Sibt 11 ta' Dicembre. Wara kolloks, bix-xiera q.ukoll niltaqqgħu ftit għall-festi tal-Milied u nieħdu dak il-grokk flimkien kif dejjem għamila. Fuq tema kompletament differenti, għogħbi hafna post li għamel Fr John Avellino fuq il-medja soċċali rigward il-faċċata tal-Knisja u l-Monument tal-Helsien. Ix-xewqa tiegħi hi li verament issir diskussjoni fuq il-Monument mingħajr partiġġaniżmu politiku u hsibijiet estremi. Bi hsieb bilancjat, kull min jahseb ftit jirrealizza li l-Monument kif inhu quddiem il-knisja mhux adegwat, u dan mhux biss ghax jgħatti lill-knisja, imma wkoll ghax anke l-iskrizzjoni li hemm tul it-telgha tal-monument lanqas biss tinqara, u l-mistoqsija tqum wahedha: Fil-format li hu bhalissa, qiegħed jitgawda? Fl-opinjoni tiegħi assolutament le. Allura forsi wieħed jistaqsi, x'inhi s-soluzzjoni? Ghalkemm disinjatur m'inhix u perit lanqas, nemmen li bħala bażżei dak l-ispazju għandu jkun mill-ġdid pjazzza miftuha għall-pubbliku kif kienet fil-passat, filwaqt li l-Monument għandu jkun f'nofsha b'tali mod li jista' jitgawda mill-pubbliku ingenerali, kif ukoll mingħajri ma jgħatti l-ġmiel tal-arkitettura tal-faċċata tal-knisja. Ovvjamento, nemmen bis-shih ukoll li m'għandux jiċċaqlaq minn Beltħna. Verament nittama li xi darba din id-diskussjoni isseħħ b'mod matur, għaliex konvint li hemm soluzzjonijiet hekk imsejha win-win għall-partijiet kollha.

F'dawn l-ahhar ġimħat, inqalghu hafna diskussjoni dwar il-futur tal-festi u x'er ikun qed jigħi s-sena d-dieħħla. "Il bogħod mill-ispekuzzazzjoni u l-miż-informazzjoni, it-tadidiet minn dawk responsabbli mal-awtoritajiet qed isiru u ser ikomplu jsiru, u l-appell tiegħi hu wieħed: nevitaw li nispekuzzaw, nevitaw li nagħmlu affarijiet għal rasna, nevitaw li nheġġu, jew nxew Xu, sabiex ssir xi protesta jew inizjattivi ohra. Dan kollu jwassal biss għal komplikazzjoni u l-holma ta' kulhadd li naraw il-festi lura kif kienu malajr kemm jista' jkun tifsum fix-xejn. Jien għandi fiduċċja totali fl-assoċċazzjoni u jirrappreżentawna, għaldaqstant għandna nħalluhom jaħdumu u jagħmlu x-xogħol meħtieg f'dan ir-rigward. Nawgura minn qalbi il-Milied it-tajeb u sena mimlija paċi u hena lil kulhadd.

Werrej

Il-Kelma tal-President.....	3
L-Għar ixxurtjat.....	5
Beltħna tilfet l-aqwa teżor.....	6/7
Kripti u oqbra fil-knisja.....	8-10
Tagħrif mill-kċina.....	11
Giuseppe Domenico Scarlatti.....	12
Lenti fuq Ġanni Farrugia.....	13/14

Editur

Simon Farrugia

Riklam

John Attard
Simon Farrugia
Lawrence V. Farrugia

Proof Reading

Adrian Vella

Ritratti

Melvin Degiorgio
Noel Gauci
Lawrence Parascandolo
Elton J. Randich
Gabriel Treeby Coleiro
Andre Xuereb

Ritratt Faċċata

Il-Banda Vittoriosana San Lawrenz waqt 'The Birgu Autumn Concert' li sar b'success fi Pjazzetta San Filippu nhar is-Sibt 23 t'Ottubru, 2021

Stampat

BONNICKI'S PRESS Est. 1924

36, Triq San Pawl, Valletta
Tel: 2122 4607 Mob: 9987 0603
E-mail: emibonnici@gmail.com

PJAZZA REGINA VALLETTA

Everybody's Centrepiece

DELICATA
Family Winemaker
Since 1907

Socjetà Mužikali San Lawrenz

Belt Vittoriosa

L-Għar ixxurtjat Minn Patri Martin Mamo Kapuċċin

*“Oh Għar x’xorti kbira kellek,
Kien tiegħek dan id-destin,
illi fost ħafna palazzi,
go fik twieled il-Bambin,*

*Kienet din is-sodda tiegħek,
Fuq fit-tiben go maxtura,
fost ħmara nagħġa, u baqra
Il-bniedem lilek jadura.”*

Dan huwa r-ritornell ta' wahda mill-kanzunetti li kien ikanta l-ghażiż missieri, Charlie Mamo Caligari bl-isem ta' ‘L-Għar Ixxurtjat’. U dan hu s-suġġett li xtaqt nikteb dwaru.

Nafu li skont l-Iskrittura f'dik il-habta kien qed jahkem f'Ruma, l-Imperatur Ċesari Awgustu li taht il-hakma tieghu kien hemm il-biċċa l-kbira tad-dinja magħrufa f'dak iż-żmien. Dan l-Imperatur hareg digriet biex isir censiment, biex ikun jaf kemm kien in-numru tan-nies li kienu taht il-hakma tieghu u għalhekk hareg ordni biex kulhadd imur jinkiteb. Nafu li dan kien l-ewwel censiment li sar meta Kirinu kien gvernatur tas-Sirja. Gużeppi wkoll mar mill-belt ta' Nażaret, għal-Lhudija fil-belt ta' David biex jinkiteb flimkien ma' Marija l-mara tieghu li kienet tqila.

“Gara li meta kien hemm, Marija għalqilha ż-żmien li teħles, u wildet l-ewwel iben tagħha, fisqietu u medditu f'maxtura għax ma kien hemm post għalihom fil-Lukanda.” (Lq. 2, 7-8)

Kien minhabba dan il-vjaġġ li Gużeppi u Marija kellhom iħallu l-kenn tas-saqaf ta' darhom ġewwa Nażaret biex jagħmlu dan il-vjaġġ twil lejn Betlehem, vjaġġ ta' xi 148km. Vjaġġ mimli tluu u nżul, u mogħdijiet li jserrpu minn widien u għoljiet jew fil-berah tal-kampanja. Vjaġġ iebej li jgħajnejk u jaqtagħleq qalbek, u għal Marija minnhabba l-istat li kienet fi, kien ifisser certu ammont ta' tbatja żejda.

Meta waslu f'Betlehem, ghajjen, Marija u Gużeppi ma sabux dak li xtaqu u ttamaw: ma sabu ‘l-hadd li jhenn għalihom, li lest li jgħinhom jew jilqaghħhom f'daru, imqar għal lejl wieħed biss; u kien kollu ta' xejn li Gużeppi habbat bieb bieb, hadd ma kelli post għalihom la fid-djar u lanqas fil-lukanda. Ma kienx hemm post fil-belt ta' David għal nisel David. Ma kienx hemm post għal Gużeppi, l-magħżul minn Alla biex ikun il-missier putattiv ta' Ibnu, u ma kienx hemm post għal Marija l-Omm Vergni, u għal Bin David stess.

“Gie f'daru u niesu ma laqgħuuhx.” (Għw. 1, 11)

Il-lukanda kienet daqsxejn ta' post, bhal bitha kbira, imdawwra bl-arkati fejn kienu jistkennu għal lejl il-vjaġġaturi. Kien minnhabba f'hekk li kelhom ifittxu xi mkien iehor, u sabu għar, u f'dan l-Għar Ixxurtjat, Marija welldet lil Gesù, fisqietu u medditu f'maxtura. Dik li qalet li hija l-Qaddejja tal-Mulej, issa għaż-żejt li taqdi lit-tarbija billi twellidha hi, tfisqieha hi u tmiddha f'maxtura hi wahidha fil-preżenza ta' Gużeppi.

Matul is-snini harġu għad-dawl xi xhieda biex jikkonfermaw fejn kien l-Għar Ixxurtjat f'Betlehem fejn Marija welldet lil Binha. L-ewwel fost il-kittieba li tkellem preċiż dwar l-Għar, huwa San Ģusti martri. Meta jitkellem mill-Għar tat-tweld ta' Gesù, San Ģusti jgħid:

“Meta t-tarbija twieldet f'Betlehem, billi ma kienx hemm post għalihom fir-raħal, Gużeppi mar u sab għar fil-qrib. Filwaqt li kien hemm, Marija welldet lil Gesù u poġġietu go maxtura.”

Anki l-gharef Origene jgħid il-na, “Dan il-post jafu bih ukoll dawk in-nies li m'għandhomx l-istess twemmin fit-tweld ta' Gesù bħalna.”

Il-Biblista San Ġilormu jsejjah lu ‘hofra’, “Hekku f'din il-ħofra żgħira hawn taħt l-art, il-Hallieq tas-smewwiet twieled.”

Illum dan l-Għar għadu hemm. Għar li jkellmek bis-skiet tiegħu, li biex tidhol fih trid tinġel erbatax-il-targa. Għar li ghalkemm għandu l-umditja jwasslek biex thoss is-shana li taw Gużeppi u Marija lil Gesù tarbija. Għar li ghalkemm huwa fqrir, imma jagħnik u jagħmlek aktar gharef. Għar li ghalkemm għandu ftit dawl, dawl hiereg minn lampier inemnem, iżda jdawlek fil-ħsieb tal-ewwel Milied. U ahna l-insara rrudu nkunu konxji li **Gużeppi ta' Nazaret kien hemm f'dan il-ġħar, flimkien ma' Marija u mat-tarbija** **Gesù, l-Emmanuel, l-Iben t'Alla l-Haj**. Kien dan l-Għar ixxurtjat li sab spazju fih biex jilqa' lil Dak, li s-sema u l-art ma jesgħuuhx. Kien dan l-Għar li ta mistrieh lil Gużeppi u lil Marija wara vjaġġ twil minn Nażaret. Ma tistax titkellem fuq San Gużepp u fuq Marija Santissima u ma titkellimx mill-Għar Ixxurtjat ta' Betlehem.

Il-Fqajjar t'Assisi San Frangisk u l-Għar ixxurtjat ta' Greccio

Bħala Frangiskan Kapuċċin, nixtieq li issa nħares lejn dan l-Għar Ixxurtjat mill-lenti ta' San Frangisk t'Assisi, għax dan il-qaddis kien l-ewwel persuna li għamel presepju, il-presepju ta' Greccio, presepju haj, biex ifakkarr l-avveniment storiku u qaddis ta' Betlehem. San Frangisk kien iqis il-Milied bhala l-Festa tal-Festi. Kien jissahhar jahseb fuq dan il-misteru hekk kbir. Kien għalhekk li San Frangisk kelli mhabbha speċjalisti lejn il-Vergni Marija, għax kienet Hi, li lil Gesù għamlitu hunu. San Frangisk ried li jwassal dan il-messaġġ tat-tweld ta' Gesù b'mod haj billi għamel il-presepju.

Wieħed raġel hejjieba baqra u hmara u maxtura mimlija tiben. In-nies ġew bi hġarhom biex jaraw dan il-presepju haj, u saċċerdot iċċelebra l-Ewkaristija fuq il-maxtura, u San Frangisk beda jippriedka. Xi hadd minn dawk prezenti kelli dehra, ra tarbija bla hajja fil-maxtura u Frangisku jersaq lejn din it-tarbija u qajjimha minn dik ir-raqda profonda. Hekk għamel San Frangisk, reġa' qajjem għall-hajja lil Gesù Bambin fil-qlub ta' dawk li kienet nsewh.

IL-MILIED IT-TAJJEB LIL KULLHADD.

Beltna tilfet l-aqwa teżor - L-Għaqdiet Religjużi

minn Lawrence V. Farrugia - President Onorarju

Bħala persuna li nafla it-trobbija tieghi l-ewwel fil-Museum u mbagħad fl-Azzjoni Kattolika, nixtieq li naqsam l-esperjenzi tieghi fiż-żmien li kont f'dawn l-ghaqdiet filwaqt li naraw il-konseguenzi li l-adolexxenti u ż-żgħażagh tal-Birgu qed jiffacċċaw b'dawn l-ghaqdiet magħluqa.

Mhux il-hsieb tieghi li nikteb dwar l-istorja tal-Museum gewwa l-Birgu. Dan ghaliex is-Sur George Agius fil-harġa ta' *Newsletter Nru.125* kiteb artiklu tajjeb hafna u għandna pubblikazzjoni dettaljata hafna ta' Anton Attard.

L-ewwel esperjenza tieghi tal-Museum kienet meta konna għandna kemm irritornajna lura fil-Birgu mir-Rabat meta l-gwerra kienet għadha ma spicċatx u ta' hames snin il-ġenituri tieghi bagħtuni biex nitgħalliem il-katekizmu halli nagħmel l-Ewwel Tqarbinha. Jiena niftakar immur f'*Couvre Port* fejn l-Arċipriet tal-Birgu Mons. Pawlu Galea kien qiegħed jamministra s-servizz ta' Arcipriet minn hemm sakemm il-Knisja ta' San Lawrenz tkun tista' tibda tintuża wara l-hafna hsarat li ġarrbet fi żmien il-gwerra.

Fiż-żminijiet ta' wara l-gwerra l-Museum kien attiv hafna b'attendenza qawwija ghaliex il-familji kontra l-ġranet tal-lum kien numeru hafna. Ghall-ewwel tqarbina kien ikun hemm aktar minn tmenin tifel u tifla, kien jingħabru fil-Museum u jinżlu wara l-bandalora ghall-Parroċċa bil-kant ta' innijiet tal-Qalb ta' Gesù. Il-quddiesa kienet tkun kmieni ghaliex dak iż-żmien biex titqarben kont trid tkun sajjem minn nofsilejl. Kienet tkun xena mill-isbah tara dawk it-tfal kollha subien u bniet libsin abjad bid-differenza li l-attenzjoni kollha kienet tkun fuqhom biss u mhux fuq l-ilbies tal-ġenituri bhal-lum. L-Ewwel Tqarbinha ghall-Museum kienet attivit kira u niftakar li aktar 'il-quddiem it-tfal kien jkun akkompanjati bl-istatwa ta' San Tarċijsu u l-Banda tal-Parroċċa.

Il-ġranet tal-Milied ma kieni xejn inqas ghax minn Ottubru kien jibdew il-preparamenti għar-rigali tal-Milied u kien jaraw li kull tifel jingħata grotta. Dun ġorg Preca kien jinsisti li r-rigali jkunu relatati mat-tweliż tal-Bambin Gesù ghaliex f'numru ta' paxiżi Skandinavi kieni digħi qeqħdin idahħlu wżanzi bhal *Christmas Tree* biex inaqqsu miċ-ċentru tal-festa it-tweliż tas-Sinjur tagħna Gesù Kristu. Il-grotti kieni jsiru billi jippreparaw barmil bil-mishnun u fiex jitfghu d-diqqa bi ftit kulur tat-tibbid isfar, biċċa kartuna bhala baži. Imbagħad bil-karti tas-cement kieni jgħadd suhom fit-taħħita u jifurraw grotta. Wara li jinxfu sewwa kieni jiġu rtokkati b'kulur kannella u ahdar u ġieli jingħata passata kolla tal-mastrudaxxa mħallta b'hafna ilma. Kien hemm grupp ieħor jagħmel il-pasturi; Gesù il-Bambin, il-Madonna, San Ġużepp, il-hmara, l-baqra u xi

nagħaġ. Dawn kien jkunu tax-xama' jew tat-tafal u mbagħad jinżebgħu taht id-direzzjoni tas-Socju Pawlu Drago li r-riżultat kien ikun 'il bogħod mill pasturi ta' Leċċe. Tul il-ġranet tan-Novena t-tfal kollha kienu jingħabru fil-kappella armata ghall-okkażjoni fejn kienu jsiru diskorsi u kant tal-Milied. Fl-ahhar għurnata kienu jitqassmu r-rigali u trid tara tfal kollha ferħana herġin

mill-Museum fejn hafna minnhom kienu jkunu milquġha mill-ġenituri tagħhom. Nghid li bħala tfal ma kellna xejn imma konna nifiru b'kollo.

Lejliet il-Milied, il-ġurnata li fiha kienet issir il-proċessjoni bil-figura simpatika ta' Gesù Bambin imqieghda fuq it-tiben merfugha mit-tfal tal-Museum u mdawwra bid-dawl tal-lampi tal-mantle u b'numru ta' bandalori trasparenti bis-skriżżjonijiet b'konnessjoni mat-tweliż tal-bambin. Fuq quddiem kien ikun hemm il-bandalora l-kbira bil-kliem 'VERBUM DEI CARO FACTUM EST'. Naturalment dawn kieni jkunu akkompanjati mill-Banda San Lawrenz kif għadha tagħmel sal-ġurnata tal-lum. Kien hemm snin meta l-banda ma setghetx tiehu sehem u niftakar lil Lorenzo Zahra bl-accordion flimkien ma' xi vjolineti jakkompanjaw lit-tfal. Meta l-proċessjoni tasal il-pjazza kienet issir il-prietka tat-tifel. Wara li kienet tidhol il-proċessjoni l-banda kienet tagħmel kuncert ta' carols imsejjah tal-lottu skont il-ftehim li kien hemm mad-direttur tal-Lotti Pubbliku.

Jiena kont nagħmel parti mill-kor tal-Museum u niftakar nieħdu sehem fil-Quddiesa Konventwali fil-Hdud tar-Randan u l-Avvent li kienet issir fid-disgħa u kwart ta' fil-ghodha. Dan kien jitmekxa mis-Socju Joe Farrugia u s-Superjur Emmanuel Attard kien idoqq l-armonju. F'Hadd il-Palm il-kor kien janim siegha adorazzjoni b'attendenza numeru bħalma kien isir fil-viżi ta' Hamis ix-xirk. Kieni jsiru hafna attivitajiet ohra li mhux possibbi nsemmi minhabba l-ispazju. It-tagħlim kien isir ta' kuljum u hafna mit-tfal li jkunu għamlu l-Grizma kieni jibqgħu jattendu l-Museum l-aktar is-subien li kieni jiltaqgħu anke fit-tniem il-ġimħha. Nhar ta' Sibt ghall-kuncert tal-kant u l-Hadd waranofsinhar ghall-harġa. It-tfal kieni jħarsu 'i quddiem għall-harġa ta' nhar ta' Hadd. Fix-xitwa fil-Forti ta' St. Peters ix-Xgħajra ta' Haż-Żabbar jew il-Għażiż u fis-sajf bejn is-war ta' Ricasoli fejn kienet għadha ma nbniex it-Tank Cleaning Farm ghaliex kien ikun hemm il-frisk u kien hemm ukoll biċċa art imdaqqsa miksiha bis-cement fejn kien isir il-logħob tal-ballu bl-idejn jew xi tellieqa. Ohrajn kieni jingħabru mas-superjur tagħhom jisimghu

Socjetà Mužikali San Lawrenz

Belt Vittoriosa

xi storja interessanti li wara kienu jmorru jirrakkontawha lil tad-dar. Hafna drabi fit-triq lura lejn id-dar kien jinghad ir-Rużarju.

Dawk it-tfal li kienu jibqghu l-Museum wara t-tanax-il sena kienu jinghataw aktar tagħlim profond li kien jiswhom għal meta jsiru l-irġiel ta' ghada. Jienkelli x-xorti nattendi għal-laqgħat li Dun ġorġ kien jagħmel nhar ta' Erbgħa gewwa l-Knisja ta' Santa Katarina tal-Italja u wara f'Sarria l-Furjana. Għal dawn il-laqgħat kien jehodni miegħu Santino Zahra. Il-prietki tiegħu kienu tagħlim mill-aktar profond li tibqa' tiftakru tul-hajtek kollha. Il-laqgħa li kienet issir ta' kull sena gewwa c-ċimieru tal-Addolorata fix-xahar ta' Novembru kienet iddahħlek f'qoxortok. Wara li konna nduru c-ċimieru bir-reċita tar-Rużarju kienet issiprietka minn Dun ġorġ fuq in-Novissmi jiġifieri l-mewt, għidżżejju infer jew genna, li dawn kienu jeżistu, għadhom u jibqghu jeżistu. Sfortunatament in-Novissmi donnhom saru xi haġa tal-passat ghaliex illum ftit li xejn jissemmew.

Ma rridx ninsa n-numru kbir ta' pubblikazzjonijiet frott tar-riflessjonijiet ta' San ġorġ fosthom is-Sakrarju tal-Ispirtu ta' Kristu, il-Ġinnasju Spiritwali, is-Sena tas-Sinjur, il-Luċerna tal-Ispirtu Santu, il-Profili tal-Qaddisin u hafna ohrajn. Niftakar numru sabih ta' soċċi fil-Birgu fosthom lil Emmanuel Attard, is-Superjur li kien idoqq l-armonju, Joe Farrugia, Harry Fsadni li aktar tard kien intbagħaq fil-qasam tal-Furjana, Karmenu Zahra li aktar tard sar

servjent tal-epistolarju u li kien jieħu hsieb il-proċessjoni tal-bambin, it-tliet ahwa Zahra, Lorenzo, Santinu u ġuži, Giuseppe Zammit, Lorry Pellicano, France Zammit, ġużeppi Mizzi, Karmenu Cacciatolo, Pawlu Drago, Tony Boxall, Leli Attard mill-Kalkara, ġuži Adami u Ċikku Micallef. Dawn minnbarra Lorenzo Zahra kollha jinsabu fil-glorja tal-ġenna frott is-sehem tagħhom fil-formazzjoni li taw lill-mijiet tat-tfal fil-Birgu.

It-tagħlim li hafna mill-irġiel tal-lum hadu mill-Museum zgur li garrewh tul-hajjithom u tawħi l-uliedhom. Ma rridx ninsa lil l-Museum kien strumentali biex mill-Birgu kellna hafna vokazzjonijiet.

Kienet providenzjali li wara li ghalaq il-Museum minhabba n-nuqqas tat-tfal u anke soċċi bl-inizjattiva tal-eks Arcipriest Joe Cilia u bl-ghajnuna ta' benefattur fetah iċ-Ċentru tal-Katekizmu li bis-sahha u d-dedikazzjoni ta' grupp ta' nisa rnexxielhom jarmaw post mill-aktar modern u bil-facilitajiet addattati għaż-żminijiet tal-lum biex jippreparaw lit-tfal ghall-Ewwel Tqarbina u ghall-Griżma kif ukoll jagħtu formazzjoni lill-adolexxenti.

M'hemmx dubju li minnbarra t-thejjija tat-tfal ghall-Ewwel Tqarbina u l-Griżma tal-Isqof, dawk li baqghu jmorru l-Museum hadu formazzjoni tajba u saru rġiel ta' valuri li setghu jgħadduhom lil uliedhom. Fil-harġa li jmiss jekk Alla jrid nitkellmu dwar għaqdiet oħra bħall-Azzjoni Kattolika.

IKLA GRANDJUŽA
Tal-Milied

I S - S I B T
11 DICEMBRU
8.00PM
SALA PRINCIPALI
PALAZZO HUESCA

€25

5 COURSE MEAL

WELCOME DRINK
FOCACCIA
SOPPA
GHAGIN
MAIN COURSE
DEZERTA

Live Entertainment

BOOKING MAS-SUR EUGENIO PELLICANO
SER BIEŻ SEJNITT L-MIEVU RELAKKJET MAL-COVID-19 KIF NAHRIGEN MILL-KONTAKTSET BIQOKKA BIEŻ

SOCIETÀ MUZIKALI SAN LAWRENZ - BELT VITTORIOSA

VITTORIOSA KIDS MUSIC CENTRE

CONTACT US NOW
99428597
MUSIC@STLAWRENZEBANDALBIRGU.COM
WWW.FACEBOOK.COM/ILBANDATALBIRGU
WWW.BANDASANLAWRENZ.COM

JOIN US

FREE WEEKLY LESSONS
AT PALAZZO HUESCA, VITTORIOSA

Kripti u Oqbra fil-Knisja ta' San Lawrenz

Kitba ta' George Agius

Id-Dfin fil-Knejjes

F'hafna mill-knejjes Maltin l-aktar f'dawk mibnija sekli ilu, sal-lum għadna nsibu oqbra, kripti u lapidi funerarji. Ir-raġuni wara dan kollu hija li għal mijiet ta' snin in-norma kienet li d-dfin isir fil-knejjes, ghajr għal xi każiżiet eċċezzjonali fosthom meta xi hadd kien imut waqt epidemija jew b'mard kontagħjuż.

Iċ-Ċimiterju tal-Addolorata

Lejn nofs is-Seklu 19 il-Gvern Kolonjali Ingliz imħasseb mir-riskju tat-tixrid tal-mard li seta' jikkawża d-dfin fil-knejjes, beda jara x'soluzzjoni jista' joffri bhala alternattiva biex din il-prassi tieqaf. Wara hafna trattattivi ġie deciż li jinbena ċimiterju fuq l-gholja tal-Horr limiti ta' Rahal Ġdid, fuq pjanta tal-Perit Emmanuel Luigi Galizia. Mat-tlesteja tal-kostruzzjoni taċ-Ċimiterju tal-Addolorata li damet sejra madwar seba' snin, il-Gvernatur Grant f'Mejju tal-1869 hareg Ordinanza li tiprojebxi d-dfin fil-limiti tal-Belt, il-Furjana u t-tlett ibliet. Minkejja dan ghall-bidu n-nies

ta' dawn il-lokalitajiet ipreferew jibqghu jidfnu l-għeżeż tagħhom fil-knejjes minflok fiċ-Ċimiterju tal-Addolorata li kien għadu kemm inbena. In-nies tal-Birgu kienu tal-istess fehma ghax minn dak li nsibu fir-registri tal-mejtin ikkonservati fl-Arkivju Parrokkjali ninnutaw li l-Vittoriosani damu jittratienu sal-Lulju tal-1872 sa ma bdew jidfnu l-għeżeż tagħhom fl-Addolorata.

L-oqbra fil-Knisja ta' San Lawrenz

Skont dawn l-istess registri ninnutaw ukoll li sas-seklu 19, fil-Birgu kienu bosta l-knejjes li fihom kien isir id-dfin. Minkejja dan, jien se nitratt biss dwar il-postijiet tad-dfin fil-Knisja Parrokkjali ta' San Lawrenz. Nibda billi nghid, li hawn d-dfin kien isir fl-oqbra tal-paviment jew fl-erba' kripti ta' taht il-knisja.

L-Oqbra tal-Paviment

Fil-paviment tal-knisja fl-imghoddha kien hemm madwar sebghha u hamsin qabar, dawn kienu mqassma hekk: għoxrin fil-korsija, hamsa fuq l-ewwel presbiterju, ghaxra fil-kappellun tal-Kuncizzjoni, erbatax fil-kappellun tal-Karită u tmienja f'tas-Sagament. Meta lejn l-ahhar tas-seklu 19 fil-knisja sar il-paviment tal-irham mill-marmista Giovanni Darmanin, hafna mil-lapidi funerarji tneħħew u l-oqbra tħad lu b'ebda. B'xorti tajba l-lapidi funerarji tal-hames oqbra li kien hemm fuq l-ewwel presbiterju, gew dokumentati billi nqabdu f'ritratt antik meħud fl-ahħar snin tas-seklu 19. Dawn il-hames lapidi funerarji sfortunatament intiflu meta cediet il-koppla fl-4 ta' April 1942. Illum il-ftit eżemplari tal-lapidi funerarji mahduma bl-intars fl-irham insibuhom fil-paviment ta' quddiem l-artal tal-Kuncizzjoni u f'dak tan-navata ta' quddiem il-Kappella tas-Sagament. L-eqdem lapida funerarja li għadna nsibu fil-knisja, tinsab maġenb inniċċa ta' Santa Katerina. Din il-lapida originarjament kienet fil-knisja l-antika, fuq il-qabar tal-Gran Prijur Fra Antonio de Corogna, li miet fl-10 ta' Lulju 1553 fl-eta ta' 66 sena.

L-Erba' Kripti Sotteranji

Għalkemm illum mhux kollha aċċessibbi, taht il-knisja għadna nsibu erba' kripti jew kannierji li fihom kien isir id-dfin. Wahda kienet tappartjeni lis-Sodalità tal-Kleru, filwaqt li t-tlieta l-ohra kienu tal-fratellanzi ta' San Ĝużepp, ta' Santa Katarina u tas-Santissimu Kurċifiss. Dan li ġej huwa fit-tat-tagħrif fuq kull wahda minnhom.

Il-Fratellanza tal-Kurċifiss u dfin

L-ewwel kripta li se nitrattaw hija dik tal-Fratellanza tal-Kurċifiss. Din il-Fratellanza twaqqfet fil-Birgu fis-sena 1718 bil-hsieb li tkabbar id-devvozzjoni lejn il-Kurċifiss u l-Misteri tal-Passjoni. Sa seklu 19 il-membri tagħha kienu jiġu midfuna kemm fl-Oratorju tal-Fratellanza, kif ukoll fil-kripta tal-Kurċifiss. Tajjeb nghidu li l-kripta ghaddiet f'idjej il-fratellanza tal-Kurċifiss, mingħand is-Sodalità tal-Kleru fl-1864.

Id-dahla ghall-Kripta tal-Kurċifiss

Bix tidhol fil-kripta llum trid tħaddi minn bieb żgħir li jinsab fit-taraġ taz-zuntier tal-bieb prinċipali tal-knisja, fuq in-naha tal-kampnar il-ġidid. Fl-iskultura li żżejjen dan il-bieb skolpiti fil-ġebla naraw is-salib flimkien ma' xi simboli ohra tal-passjoni li jiffurmaw l-istemma tal-fratellanza. Minkejja li sfortunatament din l-iskultura qed tiddeterjora

Ritratt tal-knisja meħud fl-ahħar snin tas-seklu 19 li jidheru fih il-hames lapidi funerarji li kien hemm fuq it-tieni presbiterju.

Socjetà Mužikali San Lawrenz

Belt Vittoriosa

mägenb is-salib għadhom jidhru l-lanza u l-isponza flimkien mal-kuruna tax-xewk. Is-sinjal tas-salib insibuh ukoll fuq id-disinn tal-hadid li jagħmel parti mill-bieb tal-kripta.

Il-Kripta minn ġewwa

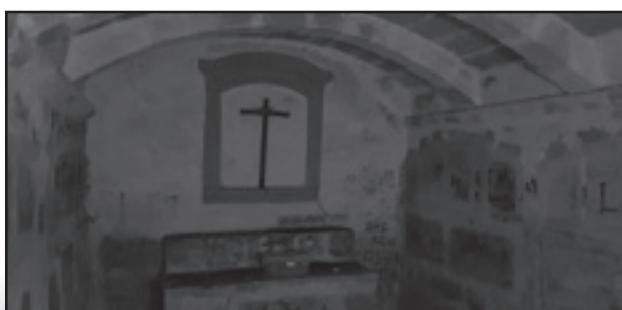
Din il-kripta hija pjuttost imdaqqsa, ghaliex tkopri l-ispazju ta' taħbi il-kappella ta' San Frangisk, fejn illum hemm inniċċa ta' San Lawrenz u tibqa' sejra sa dik tal-Kurċifiss. Issaqqaf tagħha jikkonsisti f'għaxar hnejjet b'xorok imserra fuqhom. Fid-dahla tal-kripta fuq in-naha tax-xellug hemm tarāġ imblokkat, li dari kien jisporġi fil-kappella ta' San Frangisk. F'wahda mill-irkejjen tal-kappella tal-Kurċifiss għad hemm hofra li minnha jingħad li kien jitniżżeł lumin biex jagħti d-dawl fil-kripta waqt id-dfin. Insibu fiha sitta u għoxrin qabar li xi whud minnhom sal-lum għadhom innumerati. Hemm żewġ kwalitajiet ta' oqbra, dawk li qegħdin fil-qiegħha tal-art kif ukoll oħrajn li huma sensiela ta' bankuni tal-ġebel mibnija mal-ġnub. Meta tkun diehel fuq in-naha tax-xellug mal-hajt hemm erba' oqbra forma ta' bankuni, filwaqt li fuq in-naha tal-lemin hemm hames oqbra ohra tal-istess tip. Żewġ oqbra ohra forma ta' bankuni jinsabu fil-parti centrali mal-hajt ta' ġewwa. Fil-qiegħha tal-art imbagħad insibu hmistax-il qabar iehor. Maż-żmien uhud mill-fdalijiet ta' dawk midfuna fl-oqbra tneħħew u tqiegħdu fl-ħossarju li għandu għamlu ta' bir li ssib sewwa sew kif tidhol fil-kripta fuq in-naha tal-lemin. Fil-parti ta' ġewwa nsibu wkoll lapida li tfakkarna fiż-żmien meta fil-kripta kienu jiġu midfuna s-saċerdoti. Fuq l-irħama naraw il-kliem 'Sepulcrum Sacerdotum', flimkien mar-ras ta' mewt bil-berettin u s-sena 1810.

Oqbra fl-Addolorata

Minn dak li nsibu fil-Liber Mortuorum VI ninnutaw li din il-kripta baqghet tintuża għad-dfin sal-ewwel nofs tas-sena 1872, dan ghaliex fil-bidu ta' Lulju, Nicolaus Porsella kellu jkun l-ewwel membru tal-fratellanza li ġie midfun ġewwa c-Cimiterju ta' Santa Marija Addolorata, fl-oqbra tal-fratellanza, li jinsabu fid-diviżjoni punent CA-H.

Il-Fratellanza ta' San Ġużepp

It-tieni kripta sotterranea li ser nitkellmu fuqha hija dik li it-tappartjeni lill-Fratellanza ta' San Ġużepp. Il-Fratellanza ta' San Ġużepp tal-Birgu hija fost l-eqedem Fratellanzu f'Malta, tant hu hekk li diffiċċi nistabbilixxu eż-żarru f'liema sena twaqqfet, ghalkemm bla dubju li dan sehh mijiet ta' snin ilu. F'uhud mid-dokumenti tal-fratellanza, flimkien ma xi kotba tal-istorja u sahansitra l-lapida li hemm fuq il-portiku tal-oratorju, jgħidu li din għiet imwaqqfa fl-1103. Evidenza ohra li nistgħu nisiltu mid-dokumenti tal-fratellanza li tista' tagħtina indikazzjoni ta' meta setgħet twaqqfet, toħroġ minn korrispondenza li ghaddiet bejn il-fratellanza u l-Isqof Mattei fl-1808 dwar l-approvazzjoni tal-istatut. F'din il-korrispondenza hemm miktub li l-fratelli ta' San Ġużepp tal-Birgu għal aktar minn hames sekli mit-twaqqif tal-fratellanza qatt ma hassew il-htiega li jistabbilixxu l-Istatuti u għalhekk qatt ma rregistrawhom. Dan ifisser li jekk noqghodu fuq dan id-dokument il-fratellanza għandha

Il-kripta tas-Sodalità tal-Kleru fejn kienu jindifnu s-saċerdoti.

Il-qabar u l-kitba li tindika fejn hu midfun l-Arcipriet Gwakkin Grech.

aktar minn seba' mitt sena. Din il-fratellanza fl-imghoddxi kellha fir-responsabbiltà tagħha li tassisti lil dawk li kienu jkunu ser jingħataw il-forka u hafna mill-imseħbin fiha kienu jkunu mastrudaxxa.

Il-Kripta ta' San Ġużepp

Din il-kripta tinsab taħbi il-kappella ta' San Ġużepp u fl-imghoddi d-dħul għaliha kien minn tarāġ li jinsab sewwa sew taħbi l-artal tal-istess kappella. Illum dan it-taraġ huwa mghotti bil-paviment u għalhekk l-uniku aċċess limitat li fadal ghall-kripta trid tinżel għaliex mill-herża ta' taħbi il-monument tal-gwerra, mägenb il-bieb il-falz. F'din il-kripta hemm għaxar oqbra, li ħamsa minnhom huma tal-fratellanza u l-ħamsa l-ohra tal-privat. Bhal kripti l-ohra ta' din il-knija nsibu hofra minn fejn kien jitniżżeł lumin biex jagħti d-dawl waqt id-dfin. Sfornatament din il-kripta hija kważi mirduma bit-terrapien li twaddab fiha wara it-tieni Gwerra Dinjija u għalhekk ma tantx hija aċċessibbli sabiex wieħed jidhol go fiha.

Oqbra fl-Addolorata

Skond il-Liber Mortuorum VI ninutaw li minkejja l-ordni tal-1869 li tipprobbixxi d-dfin fl-inħawi tal-Kottonera, din il-kripta bhal oħrajn baqghet tintuża xorta wahda. Id-dfin fil-kripta twaqqaf f'Lulju 1872 u minnflok beda jsir fl-oqbra li nghataw lill-Fratellanza fiċ-ċimiterju ta' Santa Marija Addolorata, diviżjoni lvant DA-F.

Il-Fratellanza ta' Santa Katarina tal-Lixandra

It-tielet kripta li ser naqħti tagħrif fuqha hija dik tal-Fratellanza ta' Santa Katarina ta' Lixandra. Din il-fratellanza twaqqfet fil-Birgu fl-1643 u hija l-unika fratellanza tal-qaddisa f'Malta. Hafna mill-membri li kienu jagħmlu parti

Socjetà Mužikali San Lawrenz

Belt Vittoriosa

minn din il-fratellanza kienu l-kurdara jiġifieri dawk li kienu jaħdmu l-ħbula.

Il-Kripta ta' Santa Katarina

Din il-kripta tinsab taht il-Kappella ta' Santa Katarina u llum tasal għaliha permezz ta' tarāġ fil-kampnar il-qadim. Is-saqaf tagħha jikkonsisti f'hames hnejjet b'xorok imserra fuqhom u fiha tliet oqbra. Ingastata fuq in-naha ta' ġewwa tal-hajt ta' magħen id-dahla ghall-kripta nsibu l-ewwel gebla tal-pedamenti tal-knisja bi skrizzjoni bil-Latin li tghid li "Għall-akbar kumdità" tal-kult u tar-Retturi tal-knisja, il-Kappillan Dun Pietru Axiaq tella' mis-sisien fl-1662". F'din il-kripta jidher ukoll xi l-avtar li probabbilment kien jagħmel parti mill-bini tal-knisja l-antika. Sfortunatament illum din il-kripta hija mimlija bit-terrapien li probabbilment akkumula waqt ix-xogħlijiet ta' rikostruzzjoni li saru wara l-gwerra.

Oqbra fl-Addolorata

Skond il-Liber Mortuorum VI l-ahhar persuna li ndifnet f'din il-kripta kienet Clara Hili li miet fit-13 ta' Frar 1871. Biex skont l-ordinanza tal-awtoritajiet civili ma jsirx aktar dfin f'din il-kripta, il-fratellanza nghatat xi oqbra fċi-Čimiterju ta' Santa Marija Addolorata, fid-diviżjoni lvant DA-C.

Is-Sodalità tal-Kleru

L-ahhar kripta li ser nittrattaw hija dik magħrufa bhala tas-sacerdoti. Bejn l-ahhar tas-seku 17 u l-bidu tas-seku 18 f'diversi parroċċi Maltin bdew jitwaqqfu għaqdien għas-sacerdoti, msejjha s-Sodalità tal-Kleru. L-ghan prinċipali ta' din is-Sodalità kien li l-imsieħba jkunu ta' ghajnejna għal xulxin fil-hajja u li joffru quddies u talb ta' suffraġju wara l-mewt ta' xi wieħed mis-sacerdoti.

Il-Kripta tas-Sacerdoti

Id-dahla ghall-kripta tas-Sodalità tal-Kleru tal-Birgu tinsab fil-Kor u tinzel għaliha permezz ta' garigor magħmul minn tlett-xil-targa. Din tikonsisti f'kamra msaqqa bil-hnejjet u fi hdax il-qabar imqgheddin ġol-hitan b'diversi ismijiet imhażże fuqhom biex jindikaw min hu is-sacerdot midfun hemm u meta miet. F'nofs il-kripta mal-hajt ta' ġewwa hemm artal tal-ġebel magħmul minn mensa u skannel sempliċi mingħajr l-ixkaffa tas-sekonda. Fuq l-artial hemm gwarniċ skolpil fil-ġebel, miżbugħ bl-isfar li probabbilment xi darba kelli u goxi minn iż-żgħiġi. Fl-art tal-kripta hemm fossa li kienet isservi ta' ossarju fejn jitpogġa l-ghadu wara li jitbatlu l-oqbra. L-ahhar Arcipriest li ndifen f'din il-kripta kien il-Kanonku Ĝwakkin Grech li miet fit-18 ta' Awwissu 1924 fl-5.30pm fl-eta ta' 60 sena. Meta fetah iċ-Čimiterju tal-Addolorata, is-Sodalità tal-Kleru tal-Birgu ingħatat erba' oqbra għad-dfni tas-sacerdoti fil-parti magħrufa Sotto la Cappella u li jīġi numri 44, 45, 46 u 47. L-ewwel saċerdot Vittoriosan li ndifen f'dawn l-oqbra kien il-Kanonku Paolo Calleja li miet fl-14 ta' Jannar 1881 u midfun l-ghada fil-qabar numru 44. Fl-istess cimiterju fid-diviżjoni lvant DA-E-7/8 hemm ossarju li wkoll jappartjeni lil din s-sodalità.

Il-ġebla tal-pedament tal-knisja u xi l-avtar li probabbilment kien il-Kripta ta' Santa Katerina.

Il-Kanonku Arcipriest Dun Ĝwakkin Grech.

Konklużjoni

Dan l-artiklu ktibtu bix-xewqa li naqsam magħkom ftit tagħrif u kurzitajiet dwar id-dfin tal-antenati tagħna fil-knisja parrokkjali. Nixtieq niehu l-opportunità wkoll biex inheġġeg l-awtoritajiet kompetenti jaraw x'jista' jsir halli dawn il-kripti jitnaddfu u fejn hu possibbli jsiru accessibbli. Xewqa ohra hija dik li xi darba naraw il-ftit eżemplari li baqa' tal-lapidi funerarji bl-intars tal-irham irrestawinati.

1. Eman Bonnici, Iċ-Čimiterju ta' Santa Marija Addolorata, Heritage Malta 2019. P.22.
2. Eman Bonnici, Iċ-Čimiterju ta' Santa Marija Addolorata, Heritage Malta 2019. P.24-28.
3. Eman Bonnici, Iċ-Čimiterju ta' Santa Marija Addolorata, Heritage Malta 2019. P.46.
4. Arkivju Parrokkjali Birgu, Liber Mortuorum Vol VI, 1837-1875.
5. Eman Bonnici, Id-Dfin f'Malta, Horizons 2019. P.45.
6. Lorenzo Zahra, Vittoriosa Memorialia, Vol 64, Taqsima Irham.
7. Arkivju Nazzjonali ta' Malta, CSG01 129/42.
8. Kan Anton Zammit Gabarretta, The Church of the Grand Masters and Inquisitors, P.51-52.
9. George Agius Lehen is-Socjetà Mužikali San Lawrenz, Harġa 120, P.9
10. Arkivju Parrokkjali Birgu, Liber Mortuorum Vol VI, 1837-1875.
11. Eman Bonnici, Id-Dfin f'Malta, Horizons 2019. P.45.
12. Informazzjoni mogħtija minn Eman Bonnici.
13. Arkivju Kollegġjata Vittoriosa, Anno MDXXI, Manuskrift 230, F.3.
14. Arkivju Kollegġjata Vittoriosa, Statuti tal-Fratellanza ta' San Gużepp, 1808.
15. Arkivju Kollegġjata Vittoriosa, Statuti tal-Fratellanza ta' San Gużepp, 1808.
16. Eman Bonnici, Id-Dfin f'Malta, Horizons 2019. P.45.
17. Eman Bonnici, Id-Dfin f'Malta, Horizons 2019. P.45.
18. Informazzjoni mogħtija minn Eman Bonnici.
19. Arkivju Kollegġjata Vittoriosa, Memoriae Lanzon Tomo V. F15.
20. Eman Bonnici, Id-Dfin f'Malta, Horizons 2019. P.46.
21. Hajr lil Profs Horatio Caesar Roger Vella tat-traduzzjoni mill-Latin.
22. Arkivju Parrokkjali Birgu, Liber Mortuorum Vol VI, 1837-1875.
23. Informazzjoni mogħtija minn Eman Bonnici.
24. Paul Farrugia, Soċjeta ta' Saċerdoti tas-Sitt Irhula, Programm Santa Marija Gudja, 2004.
25. Eman Bonnici, Id-Dfin f'Malta, Horizons 2019. P.46.
26. Arkivju Parrokkjali Birgu, Liber Mortuorum Vol VII, 1924.
27. Eman Bonnici, Iċ-Čimiterju ta' Santa Marija Addolorata, Heritage Malta 2019. P.95.
28. Eman Bonnici, Iċ-Čimiterju ta' Santa Marija Addolorata, Heritage Malta 2019. P.336.
29. Eman Bonnici, Iċ-Čimiterju ta' Santa Marija Addolorata, Heritage Malta 2019. P.247.

Socjetà Mužikali San Lawrenz Belt Vittoriosa

Tagħrif mill-Kċina

minn MaryRose Gauci

HELU GHAL ŻMIEN IL-MILIED MINN MADWAR ID-DINJA

Mince Meat (Ingilterra)

Ingredjenti

200gr sultana
200gr tuffieħ imqaxxar u mqatta'
200gr passolina
200gr żbib
50gr lewż
Qoxra mahkuka ta' nofs lumija
Meraq ta' nofs lumija
½ kuċċarina mixed spice
4 mgharef brandy

Metodu

Hallat flimkien l-ingredjenti kollha. Hu nofs it-tahlita u ghaddiha mill-food processor. Żidha mal-kumplament tat-tahlita. Ippakkja f'vażetti nodfa u xotti u aghlaq tajjeb. Tista' tuża' dan il-mincemeat billi tagħmel *mince pies* żgħar jew inkella torta li wara tqatta' flieli.

Vasilopita – Kejk tal-Ewwel tas-Sena (Il-Greċċa)

Ingredjenti:

225 gr marġerina (room temperature)
200 gr icing sugar
Qoxra ta' nofs larinġa
½ kuċċarina noċemuskata mithuna
Kuċċarina vanilla
2 bajdiet
80ml halib
3 mgharef brandy/whisky
400gr dqiq
7gr baking powder
70gr kokkodina
Munita żgħira

Metodu: Sahhan il-forn 180°C / 356°F. qatta' l-marġerina f'kubi. B'mixer tal-elettriku hawwad flimkien mal-icing sugar, qoxra tal-larinġa, vanilla u nocemuskata. Kompli hawwad għal 5 minuti sakemm tigi qisha krema. Żid il-bajd, halib u l-brandy. Żid ukoll il-baking powder u d-dqiq fitit fitit.

Ipprepara r-reċipjent li se tahmi l-kejk fi (dijametru ta' 9 inches) bil-butir. Itfa' t-tahlita tal-kejk. Ahmi għal madwar 25 minuta. Wara li jsir, halli l-kejk jiksah u mbagħad neħieħ mir-reċipjent. Jekk il-kejk ikun għola, aqta' livellat u dahħal il-munita fin-nofs tal-kejk. Aqleb il-kejk wiċċu l-isfel u poġġi fuq platt li ha sservi fuqu. Itfa' l-icing sugar fil-wiċċ. Aqta' biċċa karta strazza, poggiha fuq il-kejk u bil-mod aghħas fuq l-icing sugar, sakemm jiġi haqqa wahda. Biċċiċċi kollata mahħluha ikteb "Is-Sena t-Tajba"

Mulled Wine (Il-Ġermanja)

Ingredjenti:

750ml inbid ahmar
Larinġa mqatta' fi flieli
6 Imsieme tal-qronfol shah
3 bsaten tal-kannella
3 stilel tal-hlewwa
60ml għasel
120ml brandy

Go kazzola fuq nar moderat, hallat l-ingredjenti kollha. Sahhan sew imma thallix jiftah jagħli. Naqqas in-nar għal nar bati. Hallih fuq nar bati għal 10 minuti. Servi shun u żejjen bi flieli tal-larinġ, stilel tal-hlewwa u bsaten tal-kannella.

Giuseppe Domenico Scarlatti

minn Christopher Pisani - Arkivista

Tkun banda meta l-banda ddoqq. Tkun kažin, meta l-kažin ikun miftuh. Tkun banda maghrufa meta tagħmel diversi programmi madwar Malta. Tkun banda mfittxija meta l-banda ddoqq f'diversi postijiet madwar Malta u Ghawdex. Tkun il-banda tal-Birgu meta kull fejn tmur il-Banda San Lawrenz, dejjem noħorgu isem beltna bl-unuri. Tkun banda attiva u mahbuba meta l-banda tgħożiż ferm l-allievi tagħha u tagħtihom iċ-ċans li jdoqq fu programmi, bhalma għamlet il-banda San Lawrenz permezz tal-*Autumn Concert*. Bir-raġun li l-Banda San Lawrenz hija l-banda tal-Birgu, ghax il-Birgu nghollulu ismu mil-lat mužikali. Titkellem man-nies, kollha jghidulek li fil-Birgu ssib banda waħda, dik ta' San Lawrenz, ghax hi biss għandha struttura mužikali b'sahħitha. Kemm inhossni xxurtjat li nifforma parti minn organizzazzjoni tant importanti fil-Birgu. Kemm jien kburi li nagħmel sehem mill-banda tal-Birgu. Specjalment meta fiż-żmien li ġej tant sabih tal-Milied, issib li l-banda tal-Birgu tiehu sehem u ssemmha leħiha waqt il-purċiessjoni tal-Milied. Ghax bil-haq... il-banda San Lawrenz hija l-banda tal-parroċċa u hi ddoqq fil-festi primarji tal-knisja.

Il-kompożituru ta' din il-harġa huwa wieħed li ghalkemm kien Taljan, ghadda żmien twil minn hajtu fis-servizz tal-familji rjali Portugizi u Spanjoli. Giuseppe Domenico Scarlatti huwa l-kompożituru li jmiss u li twieled ġewwa Napli nhar is-26 t'Ottubru tal-1685. Ta' min jghid li dak iż-żmien (bhal fi żmien l-assedju l-kbir fl-1565), Napli kien jagħmel parti mill-Imperu Spanjol. Missieru, Alessandro Scarlatti kien ghalliem u kompożituru ta' fama wkoll. Ommu kien jisimha Antonia Anzolani. Giuseppe kien is-sitt wild minn għaxra. Sfortunatament, hamsa minnhom mietu meta kienu għadhom żgħar.

Bla dubju, l-ewwel tagħlim mužikali hadu mingħand missieru. L-istudju jaħsbu ukoll li seta kellu ukoll xi tagħlim mužikali iehor mingħand Gaetano Greco, Francesco Gasparini, u Bernardo Pasquini. Fl-1701, ta' sittax-il sena, Scarlatti ntghażel biex ikun il-kompożitur u l-organista tal-kappella rjali ta' Napli. Fl-1703, Scarlatti ha hsieb li jirriġa opra bl-isem ta' *Irene* tal-kompożituru Carlo Francesco Pollarolo biex tkun tista' tindaqq ġewwa Napli. Wara fit taż-żmien, Scarlatti ntbagħat lejn Venezja fejn dam hemm sal-1709. Fl-1709, Scarlatti erhilha lejn Ruma biex jibda jahdem għar-reġina eż-żiljata tal-Polonja Marie Casimire.

Scarlatti kien magħruf sew ghall-hila li biha kien idoqq il-harpsichord. Hemm min jghid li darba fost l-ohrajn, Scarlatti kien mistieden fil-palazz tal-Kardinal Ottoboni, biex flimkien ma' George Frideric Handel jagħmlu prestazzjoni biex jaraw min kien l-ahjar minnhom. Dakinhar, intgħażel Scarlatti, iż-żda Scarlatti stess qal li fuq l-orgni, Handel kien bil-bosta ahjar minnu. Li kienu pjanisti magħrufa kienet certa, iż-żda Scarlatti u Handel dejjem tkellmu b'risspett fuq xulxin.

Waqt li kien Ruma, Scarlatti komplajid mal-lista ta' opri kompożizzjoni tieghu, fosthom, *La principessa Fedele*, *La fede riconosciuta*, *Il ciro*, *Scipione nelle Spagne*, u *Il Teodosio*. Bejn 1-1715 u 1-1719, Scarlatti mar-Londra biex jidderieg i-l-opra tieghu *Narciso* ġewwa l-*King's Theatre*.

Skont in-nunzju appostoliku għal Portugal Vicente Bicchi, Scarlatti wasal Lisbona fid-29 ta' Novembru tal-1719. Hemm huwa għalleml lill-Principessa Maria Magdalena Barbara. Fit-28 ta' Jannar tal-1727, huwa telaq lejn Ruma biex sena wara, żżewwieg lil Maria Caterina Gentili fis-6 ta' Mejju 1728. Sena wara, fl-1729, Scarlatti mar-Seville, fejn dam hemm għal madwar 4 snin. Fl-1733, Scarlatti flimkien ma' familtu marru Madrid taħt il-patrocini tal-Principessa Barbara, li issa kienet iż-żewwieg fil-familja Rjali Spanjola. Iż-żejju tard, il-Principessa laħqed ukoll ir-Regina ta' Spanja.

Scarlatti dam Spanja l-kumplament ta' hajtu. Huwa kellu hamest itfal. Ta' min jghid li fl-1739, Scarlatti tilef lil martu. Ffit taż-żmien wara, huwa rega' żżewwieg, din id-darba Spanjola bl-isem ta' Anastasia Maxarti Ximenes. Scarlatti ghaddha numru kbir ta' snin Madrid, allura wieħed jista' jobsor li l-ammont ta' kompożizzjonijiet li nkitbu f'dan iż-żmien kien kbir ukoll. Ma nistgħux ma nsemmux l-ikbar u l-aktar xogħol li hu magħruf għalih, 555 sonati ghall-pjanu, li nkitbu f'dan iż-żmien. Kemm dam Spanja, kellu x-xorti li jiulta q' ma' numru ta' nies prominenti, fosthom insibu lil Farinelli. Farinelli huwa l-istage name ta' Carlo Maria Michelangelo Nicola Broschi. Farinelli kien wieħed mill-aktar counter tenors (jew ahjar kastrati) famużi tal-era barokka. Hafna mill-informazzjoni dwar Scarlatti harġet mill-korrispondenza ta' bejn Farinelli u Scarlatti.

Scarlatti miet nhar it-23 ta' Lulju tal-1757 ġewwa Madrid fl-eta ta' 71 sena. Wieħed għandu jsib skrizzjoni mal-hajt tad-dar ta' fejn kien joqgħod li tfakkar il-memorja ta' dan il-kompożituru. Ghad hemm numru ta' nies joqgħodu Spanja li huma ta' dixxendenza tieghu.

Bhal-kompożituru ta' qablu fil-harġa ta' Settembru/Ottubru, Franz Lehar, l-isem Scarlatti wkoll sab ruhu fuq pjaneta żgħira li ġġib in-numru 6480.

Minn qalbi nixtieq nawgura l-Milied hieni u s-sena t-tajba lill-familji kollha tagħkom għeżeż qarrejja u ammiraturi tal-banda tagħna. J'Alla jkollna okkażjonijiet fejn inkunu nistgħu niltaqgħu u nieħdu gost flimkien bhalma kien isir qabel!

Socjetà Mužikali San Lawrenz

Belt Vittoriosa

Mawra sač-Čimiterju ta' San Lawrenz Lenti Fuq Ģanni Farrugia (Ġanni San Filippu)

minn Paul Micallef

Għall-edizzjoni ta' din in-newsletter ta' Novembru, ix-xahar iddedikat ghall-mejtin tagħna hsibna li niftakru daqsxejn dawk in-nies li kellhom konnessjoni mal-każin iżda issa ma għadhomx magħna. Hekk naturalment dawn ma jistgħux jaġħtuna intervista sabiex inkunu nafu iktar dwarhom. Jien u d-dirigenti ta' dan il-perjodiku qbilna li dan mhux sew. Għalhekk hsibt li nagħmel mawra sač-ċimiterju ta' San Lawrenz u ndur dawra mal-oqbra u nieħu nota ta' dawn in-nies u nikteb xi haġa dwarhom mil-lenti tieghi, kif niftakarhom jien jew kif jiftakruhom xi hbieb jew qraha tagħhom. Nixtieq nagħmilha čara biex hadd ma jieħu għalihi li din se tkun l-ewwel minn sensiela u nittama li jekk il-Mulej jaġhtini s-sahha fis-snin li ġejjin inkompli nikteb fuq il-bqja.

Fiċ-Čimiterju

Mort wara nofsinhar taħbi sema fejn ix-xemx stahbiet wara shab griz u r-riħ kien ihaxwex maċ-ċipress għoli li kompli żied mal-atmosfera kiebja li jkun hemm f'dawn l-imkejjen. Hekk kif inhu xieraq għid talba quddiem l-oqbra tal-membri tal-familja tieghi. Dawn huma ommi Karmena li kulhadd jaħfa bhala Tal-pity, li hallietna fis-sena 2019 u hija Manwel magħruf ahjar bhala, il-Lito li kif jaf kulhadd, miet f'inċident fatali tat-traffiku f'Bormla f'Mejju tas-sena 2016. Wara f'dik il-hemda kemmxjejn makabra qghadit indur u nhuf madwar l-oqbra ngħarrex l-irħam u r-ritratti biex nara nilmaħx xi isem marbut mal-każin tagħna u hawn hu dak li sibt. L-ewwel isem li rajt kien ta' John Powell iżda billi meta kien għadu haj kont mort personalment għandu u għamiltu intervista hsibt li għal edizzjoni ta' dan ix-xahar nagħti harxa lejn persuna ohra. Din hija Ģanni Farrugia.

Ġanni San Filippu

Ftit il-passi 'l bogħod mill-bir, fil-parti fejn hemm l-ossarju komuni fl-art ilma tħalli l-irħama li fiha laqatnī r-ritratt bit-tbissima helwa sinonima ta' Ġanni Farrugia jew kif konna nafuh Ġanni San Filippu. Jien lil Ġanni niftakru sew meta kien għadu fil-kumitat tal-banda u anki kelleu l-bar tal-każin. Niftakru b'mod nostalġiku li mhux l-ewwel darba li bil-mod tieghu goff iżda fl-istess hin helu kien iwiddibna u jċanfarna. Dan kien isehħi meta ta' tfal jew ahjar ta' żgħażaq li konna, wara xi logħba futbol ix-xatt jew it-toqba jew inkella wara li konna nlestu mill-ħarrar konna nintegħu fil-bar tal-każin. Dak iż-żmien il-bar kien fuq ġewwa tal-każin fil-ġenb tal-bitha, fejn illum hemm il-kċina tar-ristorant. Hemm ahna konna nagħmlu burdell. Niftakar li darba anki kien keċċieni mill-bar għax għaddejt kument l-bintu Doreen. Nahseb li dakinhar kont qbiżt daqsxejn il-linja. Ġanni hu parti mill-hajja ta' żgħożi fil-Birgu u sal-lum għadni nħożż b' imħabba, it-tifkiriet għeżeż tal-Birgu li kien ferm differenti. Birgu iktar kwiet, Birgu inqas kummerċjali fejn il-Każin tal-Banda kien għadu c-ċentru tal-belt tagħna. Tifkiriet ta' Birgu li qatt ma jerġgħu jiġu.

Intervista

Biex inkun naf iż-żejed anki fuq il-hajja personali ta' Ġanni għamilt kuntatt ma' bintu ż-żgħira Doreen li llum miżżewwga lil Mark Agius u għandhom żewġ itfal, Jurgen u Matthew. Tlabtha tagħtini xi tagħrif dwaru. U dan hu dak li hareġ mid-diskursata tagħna.

Lil Ġanni kulhadd kien isibu bhala; Ġanni San Filippu. Qatt ma kont naf x'inhi r-raġuni

u issa fl-ahħar qtajtha. Ir-raġuni kienet ghax meta kien ġuvni kien jieħu hsieb l-oratorju ta' San Filippu fejn illum hu l-mahżen tal-armar tal-festa ta' San Lawrenz. Ġanni twieled il-Birgu fil-15 ta' Ottubru 1919. Missieru Gużè u ommu Mananni, it-tnejn mill-Birgu. Huma għamlu żmien jghixu fi Triq il-Foss. L-iskola dak iż-żmien ma kinitx bhal lum però żgur li Ġanni kien mar l-iskola tal-apprentist ghax wara dahal jahdem it-tarzna. Hadem l-ewwel bhala gwardjan mal-Ammirall il-bajja ta' Rinella fil-Kalkara u wara bhala *assistant fitter*.

Il-familja Farrugia li tajjeb nghidu li missier Ġanni, Gużè u Wenzu missier il-President Onorarju Lorry Farrugia (li għeni fit-tagħrif li tani dwar Ġanni għal din l-intervista), kienu ahwa. Fi kliem iehor Ġanni kien jiġi z-zjuri tal-eks President Lorry Farrugia. Bhala familja kienu b'kollo tmien ahwa. Dawn illum huma kollha mejta: Leli (missier Jessie tal-Museum), Wenzu missier Lorry Farrugia, Gorg missier Lorry ta' Doda, Karm li hu l-uniku wieħed li baqa' ġuvni (tant li kien imlaqqam Karm Balliġiet!), Dade, Ċikku li jien joqghod fuq is-sur tal-kurdara, Maria l-unika mara mill-ahwa, u ż-żgħir Ġanni li qed nitkellmu fuqu.

Familja

Ġanni kien iżżewwiegħ lil Maria Scicluna mill-Birgu f'Għunju tas-sena 1950. Ir-riċeviment sar fil-Birgu stess ġewwa Café Riche li dak iż-żmien kien popolari hafna. Huma marru joqogħdu ma' omm Maria. Cetta f'numru 7 Triq il-Mina l-Kbir. B'ċajta Doreen qaltili li dak iż-żmien it-televiżjoni ma tantx kien popolari u għalhekk kellhom sebat itfal li wieħed minnhom kien miet fiti wara t-tweliż. L-ulied l-ohra huma: Tony, (li darba kelleu l-bottegin tal-każin flimkien ma' Ġanni), Joe, Lawrence u Anna (li t-tnejn qiegħdin l-Australja), Connie u Doreen. Kieku għadhom hajjin Ġanni u Maria illum huma nanniet ta' ghaxar neputijiet u bużnanniet ta' sebħha.

Tifkiriet

Ġanni kien dilettant tal-futbol u kien izomm mat-tim nazzjonali Inglijż. Hu kien isegwih fuq it-televiżjoni meta jkun hemm it-Tazza tad-Dinju jew xi kompetizzjoni Ewropea. Ġanni qatt ma saq però meta t-tfal tieghu kienu għadhom żgħar kien jehodhom il-festi u kien iħobb il-banda għallem qatt ma kien bandist. Hu ma tantx kien dilettant tal-bahar.

Doreen qaltili li meta missierha kelleu l-każin kien jistennew biex iġib il-fidda ż-żgħar u fix-xitwa biex jilagħbu t-tombla. Kien isegwi l-ahbarijiet l-aktar dawk tat-8.00pm u jghidu li tant kien jagħmel it-televiżjoni jghajjajt li kont stajj tisimghu mill-pjazza kollha. Kien isegwi wkoll il-politika però ma kienx immur meetings u attivitajiet politici ohra. Kien iħobb jaqra l-gazzetta kuljum. Fil-Milied Ġanni kien jieħu gost jarma d-dar bil-bozoz u bil-karti dekorativi.

Minhabba li kien johrog ta' spiss, u kif kienet il-modha ta' dak iż-żmien, Ġanni kien iħobb jilbes il-glekk u dejjem kien iżomm biro fil-but. Hu kien dejjem iżommha. Kien jilbes dejjem pulit bil-pulllover u jekk jista' jkun bl-ingravata wkoll. Doreen tiftakkru li fil-Ġimha l-Kbir

Soċjetà Mužikali San Lawrenz *Belt Vittoriosa*

kien ikun bil-libsa intiera u anki bl-ingravata sewda bhala vistu.

Safar

Dak iż-żmien in-nies ma tantx kieujsiefru, u meta kien isiefer kien ikun safar ma' uliedu. Hu siefer ma' martu marija fl-Ingilterra u fl-Australja meta spicċa irirat mix-xogħol. L-Ingilterra marru jżur il binhom Joe. Hemm sfortunatament kien tah l-ewwel attakka tal-qalb u minhabba saħħtu kellhom jinżlu bil-karozza *overland* għax ma setax jitla' fuq l-ajurplan minhabba l-pressjoni.

Għawdex

Ganni lil Ghawdex kien iħobbu hafna speċjalment biex imur għal festi ta' San Lawrenz, ta' San ġorg fir-Rabat. Però l-iktar li kelleu għal qalbu kienet il-festa ta' Ghajnsielem jigifher dik tal-Madonna ta' Loretu fejn wara hallih ikanta l-marċ popolari, 'Viva ix-xemx' tal-Maġġur Anthony Aquilina. Meta kiber kien anki jiehu lin-neputiija Yana miegħu għal diversi festi f'Malta u f'Għawdex.

Karatru

Karattu
Għanni kelli karattru *outgoing* hafna u kien iħobb il-hajja tant li meta t-tifel Joe kien ikun ġej mill-Ingilterra hu kien jorganizza programm ta' attivitajiet għal ibnu biex iqatta' bl-ahjar mod il-jiem li jkun se jdum Malta. Anki f'għeluq snin il-membri tal-familja, kien imur mal-familja kollha biex jieklu f'xi ristorant. Bhala missier hu kien iżomm id-dixxiplina fid-dar u kien stretti hafna l-iktar mal-bniet specjalment fil-hinijiet. Kien jobghod li xi hadd iqajmu waranofsinar waqt li kien ikun qed jieħu s-siesta. U allahares xi hadd kien icempel dak il-hin u jqajmu ghax holl xaghrek u gib iż-żejt!

żfin

Kien iħobb jiżfen speċjalment il-valzi u f'xi okkażjoni bhal xi tiegħi, arah kien jistieden lil martu Marija biex jiżfну xi biċċa mužika għal qalbhom, Doreen kompliet u qaltli li tiftakar jghidu li meta kienu iż-ġħarr kienu jhobbu jmorr lu l-ballijiet. Hu kien inkoragiġixxa lil Doreen biex tiehu sehem fiz-żfin meta kien sar il-karru tad-deċimali tal-Każin tal-Banda tagħna fis-sena 1972.

Anedottu

Doreen tfakkret meta darba ghamlu čajta fuq missierhom li baqghu jsemmuha. Darba ddeċidew li hi u tnejn minn hutha jistennew lil missierhom jirritorna d-dar mill-Kažin ghall-habta ta' xil-10.30 ta' filghaxija biex jagħmlu sorpriza mhux tas-soltu. Huma xiddew lizar abjad u għamluha ta' fatati biex jaġtuh qatgħa. Tistgħu tahsbu kif baqa' dakinar! Wara din il-prasprura beda jiġi warajjhom bil-papoccia bil-mod uniku tieghu. Però wara hadha c-ċajta u dahku flimkien bhala familja.

II-Każin

Għal ġanni l-każin kien il-mimmi ta' ghajnejh. Hu kellu vantaġġ ghax kien joqghod ftit passi biss 'il bogħod minnu. Minbarra li darbtejn kello l-bar, darba wahdu u darba ma' ibnu Tony hu għamel żmien twil fil-kumitat. Fil-fatt ġanni dahal ghall-ewwel darba fil-Kumitat fl-1956 u dam sas-sena 1994. Tul dan il-perjodu kienu ftit kienu l-okkażonijiet li ma servieħx fil-Kumitat. Globalment dam madwar aktar minn tletin sena. Huwa seva bhala deputat tal-banda imma l-aktar bhala assistent kaxxier kemm qabel, waqt u wara li Salvu Farrugia kien il-kaxxier tal-każin. Tajjeb wieħed ikun jaf li sas-sena 1996 fil-kumitat kienu jiġu eletti żewġ assistenti kaxxiera. Wieħed kien jiehu hsieb il-hwejjeg tal-banda bhal rassemja fil-kuncerti u servizzi tal-banda filwaqt li l-ieħor kien jiehu hsieb id-dħul mil-logħob tal-karti u tal-billiard. Dak iż-żmien dawn kienu frekwentati hafna sakemm ghall-ahhar tas-sebghinijiet il-logħob tal-karti inqata' mill-każin. U appuntu ġanni kien it-tieni tip ta' assistant kaxxier. Fl-1996 sar tibdin fl-istat tal-każin u tnaqqas in-numru tal-membri tal-kumitat u wieħed mill-postijiet li gie mneħhi kien propju dak ta' assistant kaxxier. ġanni kien qisu l-hares tal-każin u tmur xhix tmur issibu hemm. Tajjeb nghidu li dak iż-żmien il-każin fost il-ġimħha ma kienx jifta filghodu imma kien jibqa' miftuh sa tard filgħaxja. Il-preżenza ta' membru tal-kumitat fil-każin kienet u għadha haga'

požittiva imma fiż-żmien tal-lum dan mhux possibl. Ĝanni kien ikun minn ta' l-ewwel quddiem il-banda kemm meta ddoqq fil-Birgu kif ukoll fis-servizzi li kien ikollha barra u kien jiehu hsieb jarma l-istandardi. Kellu inizjattiva fl-aktivitajiet soċjali tal-każin bhar-riċeviment li kien isir kull sentejn meta l-Arcisqof Gonzi kien jattendi ghall-quddiesa pontifikali tal-festa liturgika ta' San Lawrenz. Waral-funzjonji Monsinjur Arcisqof kien jittella' fil-każin akkompanjat mill-membri tal-kumitat u standardi tal-banda. Sakemm beda jsir ir-riċeviment tal-banda fis-snin sebghin kienet użanza li fil-persjana tal-każin kienet tingħatha bibita żgħira lill-kumitatil tal-baned mistiedna fil-festa kif ukoll lil xi benefatturi speċjali u lill-uffiċjali tal-pulizja. Din kien jieħu hsiebha Ĝanni wkoll. Ĝanni kien wieħed li hadem biex ikun hemm bidla fil-kariga tas-segretarju li dak iż-żmien kienet okkupata minn persuna anżjana hafna .

Il-klikka ta' Ganni tal-Każin kienu Pawlu jghidulu mastru Pawl, Salvu Farrugia l-kaxxier, Wenzu Grech Ta' Natal, Twanny u Guži Gauci. Kien viċin hafna ta' Monsinjur Lawrenz Mifsud, l-eks Arcipriet tal-Parroċċa tagħna u kien ferhan se jtir meta bintu Doreen iżżeġget il-Birgu stess u kien se qaddsilha l-Arcipriet Mifsud.

Ganni kien populari maž-żgħażagh tal-Birgu tant li mhux l-ewwel darba li kien imur jixrob il-Hadd filghodu f'xi Kazin iehor. Kull nhar ta' Erbgha kien imur l-ikla tal-anzjani fil-fatt l-ewwel puplesija li tagħtu kien waqt li kien qed jistenna l-vann biex jehodhom l-ikla.

Festa San Lawrenz

San Lawrenz u l-festa tieghu kienu wkoll għal qalbu. Il-bużillis kien li martu Marija kienet gejja mill-partit l-iehor u mhux l-ewwel darba li kien jinkiha u jaqbdū argumenti hifief dwar il-festi speċjalment fix-xahar ta' Awwissu.

Fil-festa kien jagħmel l-istrixxa tad-dawl bil-bozoz fil-gallarija u fil-marċ ta' filghodu kien itella' l-bandisti kollha u lill-kumitat għal dak il-fliekkun birra kiesah jew xi qatra rjeqha bhalma kien iħobb hu, il-whisky. Ghalkemm kien jiflħaq ghax-xorb ġieli f'xi okkażjonijiet specjalji bhal festa u l-Ġhid ha dik il-qatra żejda u tela' jixxengel id-dar bil-hars ikrah ta' martu.

Ikel

Likel favorit tieghu kien fejn jidhol il-qali u minhabba s-sahha martu Marija ma kinitx tkun trid issajjarlu hekk iżda kienet tagħmillu haxix mghollu u dan ma tantx kien jogħġib. Fil-fatt meta Martu kienet issajjarlu fwied moqli, patata chips u bajda kien jiekkol qisu re. Anki meta kienu jmorrū jiekklu dejjem kien idahhal il-qali bhal kustilji tal-majjal biċ-chips jew ikel simili.

Sahha

Ganni kien ipejjep hafna però meta kellu sittin sena tah l-ewwel attakk tal-qalb hu qata' s-sigaretti. Doreen kompliet li hi qatt ma tiftakar lil missierha marid u qatt ma' dahal l-ishtar hlief meta tah l-attakk tal-qalb ta' sittin sena. Wara meta kellu sitta u sebghin sena kienet tagħtu puplesija, wara tagħtu ohra imbagħad miet fl-14 ta' Frar 1996. Fil-funeral kienu ghamlulu l-bandiera tal-kazin fuq it-tebut bhala rispett.

Għelugħ

Bhalha għeluq bintu Doreen iddeskriviet lil missierha bhala bniedem li kien iħobb il-hajja, jidher goff però doccli minn ġewwa. Jidher żorr però meta ssir tafu qis u ilek habib tiegħu għal hafna żmien. Kien pożittiv ghall-ahhar u kien idejqu min igerger, hajtu kienet maqsuma bejn il-familja li hu kien tant iħobb u li rabba f'ghożza f'dixxiplina u b'imhabba, San Lawrenz, il-Każin u l-Birgu.

Dan hu Ģanni San Flippo, kif konna nsejhulu. Jekk bhali tkunu quddiem l-irħama tieghu tinsewxi issellmulu, tħidlu talba. Ftakru f'dik it-tbissima li ma tintemmin qatt u roddulu hajr għal hidmieta volontarja b'risq il-kazin li kien il-bażi soda tas-socjetà tagħna. It-tbissima ta' Ģanni hi parti mill-kwadru li għandi f'mohhi tal-Birgu tal-imghoddha. U forsi lil Ģanni, kif ahna bhala nsara nemmnu, għad nerġġu niltaaqgħu mieghu però il-Birgu ta' żmien Ģanni, qatt. Grazzi ġann għal dak li għamilt ghall-kazin tagħna!

hsbc.com.mt

2380 2380

HSBC

Approuvé par la Banque HSBC Bank Malta p.l.c., 116, Triq i-Arċisqof, Valletta VLT1444

MIFSUD GARAGE LTD.

IRONMONGERY

Għal dak kollu li wieħed ikollu bżonn għad-dar

56, LA VALLETTE STREET, VITTORIOSA

Tel: 2180 7535

BUILDING CONTRACTERS, PLANT FOR HIRE

Cranes

Bobcats

Tower ladders

Mini skips

Concrete mixer with High up

356 99499623

paul.ciliabros@gmail.com

PAUL CILIA

BOV PERSONAL LOANS
**THE CHOICE
IS ALWAYS YOURS**

All loans are subject to normal bank lending criteria and final approval from the Bank. The term of the loan must not go beyond retirement age.

More information is available from www.bov.com or contact 2131 2020.

Issued by Bank of Valletta p.l.c., 16, Triq San Zawwarja, il-Belt Valletta VLT1130
Bank of Valletta p.l.c. is a public limited company regulated by the
MFSA and is licensed to carry out the business of banking in terms of
the Banking Act (Cap. 371) of the Laws of Malta.

Breakaway Travel
Blacktown

George Vella
Managing Director

94 Cnr Main & Campbell Street
BLACKTOWN NSW 2148
PO Box 27, BLACKTOWN NSW 2148

Tel: 02 9622 7799
Fax: 02 9671 6706
Mobile: 0408 079 246
Email: gvella@breakawaytravel.com.au

*Proud to be associated with the Committee
of the St Lawrence Band Club, Vittoriosa, Malta*

